

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

Кафедра виробничого та інвестиційного менеджменту

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Декан
гуманітарно-педагогічного факультету
Інна САВИЦЬКА
« _____ 2023 р.

«СХВАЛЕНО»
на засіданні кафедри виробничого та
інвестиційного менеджменту
Протокол № 8 від «18» квітня 2023 р.
В.о. завідувач кафедри
Марина ДЄЛІНІ

«РОЗГЛЯНУТО»
Гарант ОП «Професійна освіта (Аграрне виробництво, переробка
сільськогосподарської продукції та харчові технології)»
Гарант ОП
Оксана ВАСЮК

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

АГРАРНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ

(назва навчальної дисципліни)

спеціальність	015 Професійна освіта (015.37 «Аграрне виробництво, переробка сільськогосподарської продукції та харчові технології»)
освітня програма	Професійна освіта (015.37 «Аграрне виробництво, переробка сільськогосподарської продукції та харчові технології»)
Факультет	гуманітарно-педагогічний
Розробники:	професор, д.е.н. Деліні М.М., асистент Кендус Д.І. (посада, науковий ступінь, вчене звання)

Київ – 2023

1. Опис навчальної дисципліни

Аграрний менеджмент

(назва)

Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь		
Освітній ступінь	бакалавр	
Спеціальність	015 Професійна освіта (015.37 «Аграрне виробництво, переробка сільськогосподарської продукції та харчові технології»)	
Освітня програма	Професійна освіта (Аграрне виробництво, переробка сільськогосподарської продукції та харчові технології)	
Характеристика навчальної дисципліни		
Вид	Вибіркова	
Загальна кількість годин	150	
Кількість кредитів ECTS	5	
Кількість змістових модулів	2	
Курсовий проект(робота)	–	
Форма контролю	екзамен	
Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форми навчання		
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Рік підготовки	3	3
Семестр	6	6
Лекційні заняття	45 год.	8 год.
Практичні, семінарські заняття	45 год.	4 год.
Лабораторні заняття	–	–
Самостійна робота	60 год.	–
Індивідуальні завдання	–	–
Кількість тижневих аудиторних годин для денної форми навчання	6 год.	–

2. Мета та завдання та компетентності навчальної дисципліни

Мета вивчення дисципліни «Аграрний менеджмент»: формування сучасного управлінського мислення та системи спеціальних знань у галузі менеджменту, формування розуміння концептуальних основ системного управління організаціями; набуття умінь аналізу внутрішнього та зовнішнього середовища, прийняття адекватних управлінських рішень, управління в підприємствах та організаціях АПК та навичок з управління виробничими процесами в них; умов забезпечення результативності господарюючих структур; діагностики та проектування системи аграрного менеджменту, адекватних цілям і задачам ринкової економіки в сільському господарстві.

Основним завданням курсу є формування у студентів знань з таких питань:

- сутність понять і категорій менеджменту;
- принципів та функцій аграрного менеджменту;
- системи методів аграрного менеджменту;
- змісту процесів та технології управління підприємствами АПК;
- особливостей керівника аграрної сфери, як суб'єкта управління, його взаємодії з навколишнім середовищем, організацією і групою;
- теорії та практики прийняття управлінських рішень, реалізації менеджером основних функцій планування, організації, мотивації та контролю на сільськогосподарському підприємстві;
- теоретичних засад екологічного менеджменту;
- особливостей управління за різних організаційно-правових форм господарювання;
- інформаційного забезпечення процесу управління та дослідження впливу на цей процес системи комунікацій;
- етики і відповідальності у менеджменті;
- теоретичних аспектів управління якістю;
- ефективності управління підприємствами АПК.

Набуття компетентностей:

інтегральна компетентність (ІК): Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми в професійній освіті, що передбачає застосування певних теорій та методів педагогічної науки та інших наук, пов'язаних із сферами виробництва і переробки продуктів сільського господарства та харчовими технологіями і характеризуються комплексністю та невизначеністю умов.

загальні компетентності (ЗК):

ЗК 07. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 10. Здатність виявляти ініціативу та підприємливість, планувати, організовувати, контролювати, координувати роботу та вмотивовувати членів колективу.

фахові (спеціальні) компетентності (ФК):

СК 11. Здатність використовувати у професійній діяльності основні положення, методи, принципи фундаментальних та прикладних наук.

СК 12. Здатність виконувати розрахунки технологічних процесів в галузі.

СК 14. Здатність збирати, аналізувати та інтерпретувати інформацію (дані) в галузях, пов'язаних з аграрним виробництвом, переробкою сільськогосподарської продукції та харчовими технологіями.

Програмні результати навчання (ПРН):

ПРН 07. Аналізувати та оцінювати ризики, проблеми у професійній діяльності й обирати ефективні шляхи їх вирішення.

ПРН 10. Знати основи психології, педагогіки, а також основи фундаментальних і прикладних наук, пов'язаних з аграрним виробництвом, переробкою сільськогосподарської продукції та харчовими технологіями на рівні, необхідному для досягнення інших результатів навчання, передбачених цим стандартом та освітньою програмою.

ПРН 16. Знати основи і розуміти принципи функціонування технологічного обладнання та устаткування галузей, пов'язаних з аграрним виробництвом, переробкою сільськогосподарської продукції та харчовими технологіями.

ПРН 17. Виконувати розрахунки, що відносяться до сфери професійної діяльності.

ПРН 18. Розв'язувати типові спеціалізовані задачі, пов'язані з вибором матеріалів, виконанням необхідних розрахунків, конструюванням, проектуванням технічних об'єктів у предметній галузі, що пов'язана з аграрним виробництвом, переробкою сільськогосподарської продукції та харчовими технологіями.

ПРН 19. Уміти обирати і застосовувати необхідне устаткування, інструменти та методи для вирішення типових складних завдань у галузі, що пов'язана з аграрним виробництвом, переробкою сільськогосподарської продукції та харчовими технологіями.

ПРН 23. Розуміти соціально-економічні процеси, що відбуваються в Україні та світі, мати навички ефективного господарювання.

ПРН 24. Володіти основами управління персоналом і ресурсами, навичками планування, контролю, звітності на виробництвах, в установах, організаціях сфер, пов'язаних із аграрним виробництвом, переробкою сільськогосподарської продукції та харчовими технологіями.

3. Програма та структура навчальної дисципліни для:
- повного терміну денної (заочної) форми навчання.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ № 1.
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ АГРАРНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ. ЗАГАЛЬНІ
ПРИНЦИПИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ УПРАВЛІННЯ В
АГРОПРОМИСЛОВОМУ ВИРОБНИЦТВІ.

Тема 1. Теоретичні основи менеджменту. Предмет та сфера
компетенції аграрного менеджменту

Сутність та зміст менеджменту. Історія виникнення науки менеджмент. Основні школи наукового управління. Сучасні концепції розвитку науки менеджмент. Поняття аграрний менеджмент. Об'єкт та предмет дисципліни. Цілі та завдання аграрного менеджменту. Менеджер і його функції. Сутність і зміст поняття «бізнес і підприємництво», «підприємницька структура».

Тема 2. Особливості функціонування аграрного
менеджменту

Необхідність та актуальність впровадження науки менеджменту практику господарювання підприємств АПК. Особливості управління підприємствами агропромислового комплексу. Роль аграрного менеджменту в управлінні макроекономічними процесами в агропромисловому виробництві. Аграрний менеджмент у вирішенні збалансованого розвитку регіональних АПК. Нормативно-правове забезпечення функціонування агропромислового виробництва.

Тема 3. Аналіз зовнішнього та внутрішнього середовища організацій в
агропромисловому виробництві

Форми власності та організації бізнесу в агропромисловому виробництві. Організації та сутність управління ними. Характеристика внутрішнього середовища організації. Зовнішнє оточення в аграрному бізнесі та його характеристика. Форми власності та підприємництва, характерні для ринкової економіки. Характеристика індивідуальної та пайової форм власності. Акціонерна (корпоративна) форма власності.

Тема 4. Прийняття та реалізація управлінських рішень
в агропромисловому виробництві

Зміст і стадії процесу прийняття управлінських рішень. Види управлінських рішень. Методи прийняття управлінських рішень в агропромисловому виробництві. Фактори, що впливають на прийняття управлінських рішень. Механізми прийняття управлінських рішень в АПК України. Сутність моделювання. Необхідність здійснення моделювання в агропромисловому

виробництві. Різновиди моделей. Теорія ігор. Модель теорії черг. Модель управління запасами. Інші моделі управління в АПК.

Тема 5. Планування діяльності сільськогосподарських підприємств

Сутність та зміст функції планування. Перспективне планування. Види перспективного планування. Бізнесове планування. Бюджети у реалізації стратегічних планів. Перспективи розвитку стратегічного планування підприємств АПК України.

Тема 6. Сучасні підходи до організації діяльності підприємств сфери АПК

Організація діяльності підприємств АПК України. Ієрархічні структури на підприємствах АПК. Підходи до організації проєктної діяльності. Waterfall. Agile. Scrum. Kanban. Напрями їх використання в аграрному менеджменті.

Тема 7. Управління маркетингом аграрного підприємства

Маркетинг аграрного підприємства. Комплекс маркетингу. Формування програми маркетингу на сільськогосподарському підприємстві. Комплекс маркетингу. Засоби комунікації. Розробка маркетингової кампанії аграрного підприємства.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ № 2. ПРАКТИЧНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ. СОЦІАЛЬНО- ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ

Тема 8. Управління витратами в аграрному менеджменті

Собівартість продукції. Різні підходи до класифікації витрат аграрного підприємства. Елементи витрат. Управління витрат. Матеріальні витрати. Витрати на оплату праці. Амортизація. Статті витрат: насіння і посадковий матеріал, добрива, засоби захисту рослин і тварин, корми. Валові витрати. Основні витрати, накладні витрати. Прямі та непрямі витрати. Витрати поточні, по незавершеному виробництву, майбутніх періодів і майбутні витрати.

Тема 9. Організація управління капіталом аграрного підприємства.

Сутність, структура та джерела капіталу аграрного підприємства. Капітал підприємства. Особливості формування капіталу аграрних підприємств. Система фінансового менеджменту аграрних підприємств. Джерела формування фінансових ресурсів аграрного підприємства. Оптимізація структури капіталу аграрного підприємства. Оподаткування аграрних підприємств.

Власний капітал, позиковий капітал, спекулятивний капітал. Основний капітал, оборотний капітал. Акціонерний капітал, пайовий капітал, індивідуальний капітал. Національний капітал, іноземний капітал.

Тема 10. Управління інвестиційною та інноваційною діяльністю сільськогосподарського підприємства.

Інвестиції, інновації. Інвестиційна діяльність, інвестиційна стратегія в сільському господарстві. Капітальні інвестиції. Напрями інвестування. Специфічні фактори впливу на інвестиційну діяльність. Специфічні фактори інвестиційної діяльності. Особливості інвестиційної діяльності. Напрями інвестування.

Реальні інвестиції, фінансові інвестиції, інтелектуальні інвестиції. Іноземні інвестиції. Іноземні інвестори. Капітальні вкладення.

Інноваційний розвиток господарської діяльності суб'єктів усіх сфер АПК.

Тема 11. Управління франчайзингом в аграрній сфері.

Франшиза. Франчайзер і франчайзи. Умови франшизи. Історія виникнення франшизи. Основні принципи франшизи. Права та обов'язки сторін. Види франшиз. Продуктова франшиза. Процесна франшиза. Менеджерська франшиза. Бізнес під ключ. Бренд. Переваги та недоліки франшиз. Укладання договору франшизи. Вступний внесок і роялті. Критерії відбору франшизи. Приклади успішних франшиз в аграрному секторі в Україні та світі.

Тема 12. Керівництво і лідерство в управлінні сільськогосподарськими підприємствами.

Сутність управління групами. Формальна організація та її характеристика. Неформальна організація та її характеристика. Неформальні лідери. Особливості управління неформальними організаціями в АПК України. Поняття та загальна характеристика керівництва. Форми влади. Основні теорії лідерства. Теорія характерних рис. Теорія особистої поведінки. Стилі керівництва та їх застосування в агропромисловому виробництві. Лідерство в управлінні підприємством. Особливості стилів лідерства сільськогосподарських підприємств.

Тема 13. Управління конфліктами, стресами та змінами в АПК України

Природа та сутність конфліктів. Види конфліктів. Специфіка управління конфліктами та застосування управлінських методів в агропромисловому виробництві. Роль керівника в управлінні конфліктами. Способи управління конфліктами. Природа та сутність стресів. Застосування системи управління стресами в АПК України. Особливості управління змінами. Модель процесу успішного управління організаційними змінами.

Тема 14. Управління сталим розвитком в агропромисловому виробництві

Сталий розвиток. Цілі сталого розвитку. Відновлювані джерела енергії, рециклінг, сталість виробництва та споживання, збереження біорізноманіття, соціальна справедливість. Екополітика. Паризька кліматична угода. Природоорієнтовані рішення. Агроприродоорієнтовані рішення. Ресурсозберігаюче землеробство.

Тема 15. Соціальна відповідальність сільськогосподарських підприємств як об'єкт менеджменту

Соціальна відповідальність підприємств (СВБ). Напрями прояву СВБ. Світові моделі СВБ. Еколейбл. Green Deal. Індекс прозорості. Приклади ініціатив СВБ сільськогосподарських підприємств. Дотримання технологічних вимог виробництв. Програми з покращення екології в місці свого перебування. Соціальні програми. Благодійний маркетинг. Соціально-відповідальне інвестування. Програми розвитку громад. Соціально-відповідальна діяльність сільськогосподарських підприємств в умовах війни.

Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин										
	денна форма						заочна форма				
	тижні	усього	у тому числі				усього	у тому числі			
			л	п	лаб	с.р.		л	п	лаб	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Змістовний модуль № 1. Теоретичні основи аграрного менеджменту. Загальні принципи та технології управління в агропромисловому виробництві.											
Тема 1. Теоретичні основи менеджменту. Предмет та сфера компетенції аграрного менеджменту	1	10	3	3		4					
Тема 2. Особливості функціонування аграрного менеджменту	2	10	3	3		4					
Тема 3. Аналіз зовнішнього та внутрішнього середовища організацій в агропромисловому виробництві	3	10	3	3		4					
Тема 4. Прийняття та реалізація управлінських рішень в агропромисловому виробництві	4	10	3	3		4					
Тема 5. Планування діяльності сільськогосподарських підприємств	5	10	3	3		4					
Тема 6. Сучасні підходи до організації діяльності підприємств сфери АПК	6	10	3	3		4					

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Тема 7. Управління маркетингом аграрного підприємства.	7	10	3	3		4					
<i>Разом за змістовим модулем I</i>	70		21	21		28					
Змістовий модуль № 2. Практичні підходи до управління сільськогосподарськими підприємствами. Соціально-психологічні аспекти управління підприємств АПК України											
Тема 8. Управління витратами в аграрному менеджменті.	8	10	3	3		4					
Тема 9. Організація управління капіталом аграрного підприємства.	9	10	3	3		4					
Тема 10. Управління інвестиційною та інноваційною діяльністю сільськогосподарського підприємства.	10	10	3	3		4					
Тема 11. Управління франчайзингом в аграрній сфері.	11	10	3	3		4					
Тема 12. Керівництво і лідерство в управлінні сільськогосподарськими підприємствами.	12	10	3	3		4					
Тема 13. Управління конфліктами, стресами та змінами в АПК України.	13	10	3	3		4					
Тема 14. Управління сталим розвитком в	14	10	3	3		4					

агропромисловом у виробництві.										
Тема 15. Соціальна відповідальність сільськогосподарських підприємств як об'єкт менеджменту.	15	10	3	3		4				
<i>Разом за змістовим модулем 2</i>	80		24	24		32				
Всього годин	150		45	45		60	28	14	12	

4. Теми семінарських занять

Не передбачено навчальним планом.

5. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Теоретичні основи менеджменту. Предмет та сфера компетенції аграрного менеджменту	3
2.	Особливості функціонування аграрного менеджменту	3
3.	Аналіз зовнішнього та внутрішнього середовища організацій в агропромисловому виробництві	3
4.	Прийняття та реалізація управлінських рішень в агропромисловому виробництві	3
5.	Планування діяльності сільськогосподарських підприємств	3
6.	Сучасні підходи до організації діяльності підприємств сфери АПК	3
7.	Управління маркетингом аграрного підприємства	3
8.	Управління витратами в аграрному менеджменті	3
9.	Організація управління капіталом аграрного підприємства.	3
10.	Управління інвестиційною та інноваційною діяльністю сільськогосподарського підприємства	3
11.	Управління франчайзингом в аграрній сфері	3
12.	Керівництво і лідерство в управлінні сільськогосподарськими підприємствами	3
13.	Управління конфліктами, стресами та змінами в АПК України	3
14.	Управління сталим розвитком в агропромисловому виробництві	3

15.	Соціальна відповідальність сільськогосподарських підприємств як об'єкт менеджменту	3
<i>Разом</i>		<i>45</i>

6. Теми лабораторних занять

Не передбачено навчальним планом.

7. Теми самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
16.	Теоретичні основи менеджменту. Предмет та сфера компетенції аграрного менеджменту	4
17.	Особливості функціонування аграрного менеджменту	4
18.	Аналіз зовнішнього та внутрішнього середовища організацій в агропромисловому виробництві	4
19.	Прийняття та реалізація управлінських рішень в агропромисловому виробництві	4
20.	Планування діяльності сільськогосподарських підприємств	4
21.	Сучасні підходи до організації діяльності підприємств сфери АПК	4
22.	Управління маркетингом аграрного підприємства	4
23.	Управління витратами в аграрному менеджменті	4
24.	Організація управління капіталом аграрного підприємства.	4
25.	Управління інвестиційною та інноваційною діяльністю сільськогосподарського підприємства	4
26.	Управління франчайзингом в аграрній сфері	4
27.	Керівництво і лідерство в управлінні сільськогосподарськими підприємствами	4
28.	Управління конфліктами, стресами та змінами в АПК України	4
29.	Управління сталим розвитком в агропромисловому виробництві	4
30.	Соціальна відповідальність сільськогосподарських підприємств як об'єкт менеджменту	4
<i>Разом</i>		<i>60</i>

8. Зразки контрольних питань, тестів для визначення рівня засвоєння знань студентами

1. Теоретико-методологічні засади аграрного менеджменту.

2. Предмет та сфера компетенції аграрного менеджменту.
3. Особливості функціонування аграрного менеджменту.
4. Внутрішнє середовище організацій в агропромисловому виробництві.
5. Форми власності та організації бізнесу в агропромисловому виробництві.
6. Акціонерна (корпоративна) форма власності в АПК.
7. Роль малих підприємств в розвитку агропромислового комплексу України.
8. Загальні принципи управління в АПК України.
9. Комунікаційне забезпечення аграрного менеджменту.
10. Технологія інформаційної діяльності в АПК України.
11. Інформаційне забезпечення в аграрному менеджменті.
12. Роль геоінформаційних технологій в агропромисловому виробництві.
13. Процес прийняття та реалізації управлінських рішень в АПК України.
14. Моделі і методи прийняття управлінських рішень в агропромисловому комплексі.
15. Функції управління в АПК України.
16. Функції планування та організації в аграрному менеджменті.
17. Функції контролю та координації в АПК України.
18. Система внутрішньо-організаційного обліку і аналізу підприємств АПК.
19. Аналіз господарської діяльності підприємств агропромислового виробництва.
20. Соціально-психологічні аспекти управління в аграрному менеджменті.
21. Роль лідерства в організації управління агропромислових підприємств.
22. Управління конфліктами та стресами в агропромисловому комплексі України.
23. Управління трудовими ресурсами в аграрному менеджменті.
24. Соціальна відповідальність та етика в аграрному бізнесі.
25. Забезпечення ефективності виробництва в аграрному менеджменті.
26. Охарактеризуйте ABC аналіз. Назвіть його основні переваги та напрями застосування на підприємствах АПК.
27. Перелічіть основні переваги та недоліки ФОП та можливості цієї форми для сільськогосподарських підприємств.
28. Особливості управління витратами та господарською діяльністю в АПК України.
29. Як можна стимулювати співпрацю між сільськими господарствами, науковими установами та владними органами для спільного вирішення екологічних викликів?
30. Як визначити прибуткові та необхідні інвестиційні потреби аграрного підприємства?
31. Як розпізнати ознаки стресу серед співробітників в аграрному секторі і допомогти їм?
32. Які стратегії виходу з конфлікту можуть бути застосовані в аграрному менеджменті?
33. Які основні етапи включає в себе процес управління маркетингом в аграрному підприємстві?

34. Як оцінити конкурентну ситуацію на ринку аграрного сектору і які стратегію використати для збільшення конкурентоспроможності аграрного підприємства?

35. Які можливі ризики та виклики пов'язані з франчайзингом в продовольчій сфері і як ними управляти?

Тестові питання

1. Які методи менеджменту об'єднують усі методи, за допомогою яких здійснюється вплив на економічні інтереси колективів і окремих виконавців?

- A) Соціальні;
- B) Економічні;
- C) Фінансові;
- D) Правові.

2. Планування це

- A) система виробничих взаємозв'язків працівників із засобами виробництва та між собою, що утворює певний порядок здійснення трудового процесу;
- B) це розробка і встановлення керівництвом підприємства системи якісних і кількісних показників його розвитку, в яких визначаються темпи, пропорції і тенденції розвитку даного підприємства як у поточному періоді, так і на перспективу;
- C) процес впливу на підлеглих, який є способом заставити їх працювати на досягнення єдиної мети;
- D) вид управлінської діяльності, спрямований на усунення відхилень, збоїв, недоліків тощо в керованій системі шляхом розроблення і впровадження керуючою системою відповідних заходів.

3. Основним інформаційним джерелом системи аграрного управління є:

- A) статистичні дані;
- B) внутрішня (управлінська) звітність;
- C) результати анкетування працівників підприємства;
- D) нормативна інформація.

4. У менеджменті аграрного підприємства до складу оперативних управлінських рішень повинні входити:

- A) рішення щодо технології вирощування біологічних активів та виробництва сільськогосподарської продукції;
- B) рішення щодо преміювання кращих працівників;
- C) рішення щодо удосконалення організаційної структури підприємства;
- D) рішення щодо розподілу повноважень.

5. Основними елементами стратегічного управління є:

- A) стратегічний план, ресурси підприємства, функції управління;
- B) місія, цілі, стратегія, функції управління, прямі і зворотні зв'язки;
- C) місія, цілі, конкурентні переваги, стратегія, контролінг, стратегічний план
- D) орієнтація на внутрішній потенціал підприємства.

6. Чому необхідно аналізувати чинники зовнішнього середовища підприємства?

- A) для підвищення ефективності функціонування підприємства;
- B) для своєчасного реагування на впливи зовнішнього середовища;
- C) для розробки заходів щодо досягнення цілі.

7. Причинами виникнення ризику можуть бути:

- A) невизначеність майбутнього;
- B) непередбаченість поведінки партнера;
- C) нестача інформації;
- D) усі відповіді правильні.

8. Найзручнішим способом оцінки стратегічного положення компанії при розробці антикризової стратегії є:

- A) діаграма Парето;
- B) ABC-аналіз;
- C) SWOT-аналіз;
- D) XYZ – аналіз.

9. До складу методів менеджменту організації відносять:

- A) економічні, організаційні, соціально - психологічні, правові;
- B) управляти, економічні, організаційно-розпорядчі, соціально- психологічні, правові, регулювати;
- C) економічно - організаційні, розпорядчі, соціальні, правові;
- D) організаційно-психологічні, соціальні, економічні, правові.

10. Особливістю зовнішнього середовища сільськогосподарських підприємств є:

- A) невизначеність;
- B) агресивність;
- C) мінливість;
- D) гнучкість.

11. Можливості планування на підприємстві обмежені низкою об'єктивних причин:

- A) невизначеність ринкового середовища;
- B) масштаби діяльності підприємства;
- C) слабкі навички управлінців у плануванні;
- D) пріоритет короткострокових завдань та інтересів над довгостроковими.

12. Які з наступних методів є важливими для збереження водних ресурсів та сталого розвитку водних ресурсів?

- A) Використання великих об'ємів води для промислового виробництва;
- B) Використання системи збору та очищення стічних вод;
- C) Використання хімічних речовин для зниження кількості водоростей у водоймах.

13. Що не відносять до основних видів планової роботи на підприємстві?

- A) здійснення аналізу та оцінки зовнішнього і внутрішнього середовища підприємства;
- B) розробка стратегії підприємства і збалансування довго- і короткострокових його цілей;
- C) надання порад щодо організації нарад з планування, допомога у підведенні підсумків нарад;

D) надання порад і консультацій іншим спеціалістам з питань техніки планування.

14. Що таке аналіз економічної ефективності в аграрному підприємстві?

A) Це процес збору та обробки фінансових даних;

B) Це процес визначення, чи виправдані витрати, здійснені підприємством;

C) Це процес планування бюджету підприємства;

D) Це процес вивчення ринку та конкурентів.

15. Це зіткнення окремих людей чи соціальних груп, що виражають різні, часом протилежні цілі, інтереси і погляди.

A) Конфлікт;

B) Стрес;

C) Скандал;

D) Вигорання.

16. Зміна своєї позиції/поведінки, відмова від своїх інтересів на користь інтересів іншого відноситься до такої стратегії поведінки в конфлікті:

A) конфронтація;

B) пристосування;

C) уникнення;

D) компроміс.

17. Яка стратегія управління ризиками передбачає перекладення відповідальності за ризик на сторону, що здатна його краще контролювати?

A) Запобігання ризику;

B) Передача ризику;

C) Зменшення ризику.

18. Які два основні фактори визначають важливість ризику в управлінні ризиками?

A) Ймовірність і наслідки;

B) Ймовірність і джерело;

C) Джерело і наслідки.

9. Методи навчання

Сучасні вимоги до підготовки менеджерів передбачають здобуття основних практичних вмінь та навичок. Опанувати сучасними технологіями прийняття управлінських рішень, формування комунікативної компетентності, навичок роботи та керівництва групою, вміння застосовувати основні функції менеджменту в практику роботи організації найкраще допоможуть інтерактивні методи навчання, їх застосування можливе як при всіх видах аудиторних занять, так і в самостійній роботі студента.

Для активізації процесу навчання студентів в ході вивчення дисципліни застосовуються такі навчальні технології та засоби:

- на лекціях чітко та зрозуміло структурується матеріал; зосереджується увага студентів на проблемних питаннях; наводяться конкретні приклади практичного застосування отриманих знань; звертаються до зарубіжного досвіду вирішення окремих проблем; заохочуються студенти до критичного сприймання нового матеріалу замість пасивного конспектування; використовуються наочні матеріали, схеми, таблиці, моделі, графіки; використовуються технічні засоби навчання: мультимедійний проектор, слайди тощо;

- на практичних заняттях запроваджуються різні навчальні технології: обговорення проблем, дискусії; вирішення ситуаційних вправ; розв'язання проблемних питань; мозковий штурм; кейс-методи; презентації; аналіз конкретної ситуації; робота в малих групах; рольові та ділові ігри; банки візуального супроводження; письмовий контроль знань; індивідуальне та групове опитування;

- перехресна перевірка завдань з наступною аргументацією виставленої оцінки тощо.

Обов'язковими елементами активізації навчальної роботи студентів є чіткий контроль відвідування студентами занять, заохочення навчальної активності, справедлива диференціація оцінок.

Планування занять передбачає створення передумов для реалізації таких методологічних принципів навчального процесу:

- інтенсивне використання самостійної роботи студента (підготовчий етап до роботи над ситуаційним завданням, пошук матеріалу для виконання аналітичних та аналітично-ситуаційних задач, складання індивідуального алгоритму прийняття управлінського рішення, самооцінювання управлінських якостей та здібностей тощо);

- використання методу конкретної ситуації з метою пояснення нових теоретичних положень теми;

- активне використання технічних засобів навчання, в тому числі відеоматеріалів, які ілюструють і надають інформацію до ситуаційних задач;

- дотримання жорсткого регламенту: визначення часу на індивідуальну роботу, на обговорення та прийняття групового рішення, на представлення групового варіанту вирішення проблеми, на дискусію;

- впровадження принципу нормування: дотримання норм і правил при проведенні ділової гри, чітке визначення оцінювання результатів гри;

- дотримання умов недостатньої визначеності. Оскільки управлінські рішення приймаються в умовах дефіциту об'єктивної інформації, необхідно навчати майбутніх менеджерів «діяти за обставинами»;

- використання різних рольових функцій при аналізі студентами конкретних

ситуацій. Як правило, залежно від здібностей студентів, можуть виконуватись ролі «опонента», «оптиміста» або «песиміста», «адвоката», «провокатора», «реаліста» та ін.;

- активна підтримка внутрішньогрупової взаємодії студентів, залучення до обговорення пасивних студентів, зняття напруження у відношеннях між емоційними й амбіційними членами групи;

- впровадження принципу прямого звертання: активізація й залучення до обговорення за допомогою запитань: «Як би ви вчинили в такому випадку (в ролі керівника підприємства, власника, співробітника)? Що ви думаєте з приводу такої ситуації...? Чи зустрічались ви з подібними ситуаціями?»

Порівняно з традиційним, в інтерактивному навчанні змінюється сама роль викладача. Він поступається своєю активною роллю студентам і тільки спрямовує ігровий процес навчання та розвитку через співорганізацію взаємодії учасників, створює умови для їх ініціативи й творчого пошуку ефективних рішень конкретних ситуацій.

10. Форми контролю. Форма контролю знань студентів з дисципліни «Аграрний менеджмент» – іспит.

11. Розподіл балів, які отримують студенти.

Оцінювання знань студента відбувається за 100-бальною шкалою і переводиться в національні оцінки згідно з табл. 1 «Положення про екзамени та заліки у НУБіП України» (наказ про уведення в дію від 03.03.2021 р. протокол № 7)

Рейтинг студента, бали	Оцінка національна за результати складання	
	екзаменів	заліків
90-100	Відмінно	Зараховано
74-89	Добре	
60-73	Задовільно	
0-59	Незадовільно	Не зараховано

Для визначення рейтингу студента (слухача) із засвоєння дисципліни $R_{\text{дис}}$ (до 100 балів) одержаний рейтинг з атестації (до 30 балів) додається до рейтингу студента (слухача) з навчальної роботи $R_{\text{нр}}$ (до 70 балів): $R_{\text{дис}} = R_{\text{нр}} + R_{\text{ат}}$.

12. Навчально-методичне забезпечення

1. Навчально-методичний комплекс вивчення дисципліни «Аграрний менеджмент» (робоча програма навчальної дисципліни, програма навчальної дисципліни, курс лекцій, ілюстративні матеріали).

13. Рекомендовані джерела інформації

Основні:

1. Дем'яненко С. І. Аграрний менеджмент : підручник. Київ : КНЕУ, 2018. 520 с.
2. Мазур К.В., Кубай О.Г. Менеджмент аграрного підприємства: навч. посібник. Вінниця: ТВОРИ, 2020. 284 с.
3. Андрійчук В.Г. Економіка аграрних підприємств: підручник; 2-ге вид., доп. І перероблене. Київ, 2002. 624 с.
4. Петров В. М. Організація виробництва та планування діяльності на підприємствах АПК: навч. посібник. Харк. нац. аграр. ун-т. Харків : Майдан, 2016. 362 с.
5. Калетнік, Г. М., Дармограй О. В. Розвиток ринку сільськогосподарської продукції та формування продовольчої безпеки: монографія. Вінниця : ВНАУ. 2016. 267 с.
6. Лупенко Ю.О., Андрос С.В. Система кредитних гарантій як інструмент збільшення фінансування малих і середніх аграрних підприємств. Економіка АПК. 2021. №3. С. 6. DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202103006>
7. Фурман І.В., Гонтарук Я.В. Теоретичні основи формування стратегії розвитку аграрних підприємств зернового напрямку. Інвестиції: практика та досвід. 2019. №23. С. 80-87.

Допоміжні:

8. Логоша Р.В., Мазур К.В., Підвальна О.Г. Моделювання контрактних відносин між основними реципієнтними групами агентів ринку. *Економіка. Фінанси. Менеджмент : актуальні питання науки і практики*. 2019. № 2. С. 30–44.
9. Кубай О.Г. Проблеми та перспективи розвитку зовнішньоекономічної діяльності підприємств в регіоні. *Wschodnioeuropejskie Czasopismo Naukowe (East European Scientific Journal)*. 2020. № 4 (56). S. 21–28.
10. Кришталь Т. М., Лаглер К., Підвальна О. Г. Інвестиційний потенціал регіону як основа забезпечення його сталого розвитку. *Науковий вісн. Полтав. ун-ту економіки і торгівлі*. 2018. № 5 (90). С. 13–18.
11. Заїка С.О. Мотивація та стимулювання як чинники забезпечення стійкого розвитку сільськогосподарських підприємств. *Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка*. 2018. №191. URL : <http://journals.uran.ua/index.php/wissn021/article/view/129296>

12. Германюк Н.В. Концептуальні засади соціальної відповідальності бізнесу. II International Scientific Conference The Modern Trends in the Development of Business Social Responsibility, Part I, June 29th, 2018. Lisbon, Portugal. С. 67–70.
13. Гераймович В. Л., Гуменюк І. Л., Кубай О. Г. Сучасний стан розвитку галузі та експорту продукції тваринництва України. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2019. № 5. С. 36–45.
14. Маколкіна О.В. Сучасні концепції аграрного менеджменту. *Ефективна економіка*, №5. 2017.
15. Кропивко М.Ф., Кісіль М.І. Теоретичні засади і методичні підходи до формування стратегії управління ефективністю інвестицій фермерського господарства. *Економіка АПК*. №1, 2021. С. 6. DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202101006>
16. Саблук П. Т., Кропивко М. М. Особливості стратегічного планування розвитку сільської територіальної громади. *Економіка АПК*. 2018. № 3. С. 5-13.
17. Sergeyeva N. V., Stolarchuk N. M., Danylenko V. V., Zhang Hong. Improvement of methodological approaches to accounting for sources of financing of capital investments with reference of Ukraine. *International journal of scientific & technology research*. 2020. № (9)2. P. 5316-5320. Scopus: <http://www.ijstr.org/paper-references.php?ref=IJSTR-0220-30404>.
18. Nesterova K., Marchenko V, Lazebnyk I. and others. Identification and assessment of external risks of the enterprise's foreign economic activity. *International Journal of Scientific and Technology Research*. 2020. Vol. 9 (2). P. 4672–4675.
19. Абдуллін Р. Нові підходи до управління підприємствами в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 10. С. 216-218

Інформаційні ресурси:

20. Верховна Рада України. URL : <http://www.rada.gov.ua> .
21. Кабінет Міністрів України. URL: www.kmu.gov.ua
22. Food and Agriculture Organization of the United Nations. URL : <https://www.fao.org/home/en/>
23. Міністерство економіки України. URL : <https://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA>
24. Державна служба статистики України. URL www.ukrstat.gov.ua
25. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: www.niss.gov.ua